

The author presents one's own definition of the non-entrepreneurial legal entity, as a legal entity of public or private law, whether of corporate or unitary type, which is specially established in the different areas of social life and endowed with a special legal capacity.

The non-entrepreneurial legal entity shall be entitled to carry out activities with a view to profit but it doesn't distribute it among participants (members).

Key words: legal entity, non-entrepreneurial legal entity, characteristics of a non-entrepreneurial legal entity.

Костів І.Я.

ФОРС-МАЖОР ЗА ДОГОВОРОМ КОНТРАКТАЦІЇ

УДК 347.4

<https://doi.org/10.15330/apiclu.51.33-39>

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво є діяльністю, яка характеризується високим ступенем ризику. Насамперед це зумовлено непередбачуваністю погодних умов та природних катаклізмів. Окрім того збройний конфлікт на Сході України, анексія Криму, страйки, аварії на виробництві – ці всі умови впливають на кількість та якість продукції, а також на строки виконання зобов'язання.

Тому тема форс-мажору є надзвичайно актуальною для сільськогосподарських товаровиробників, як підстава звільнення від відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору контракції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження питань правового регулювання форс-мажору, як підстави для звільнення від відповідальності за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання зробили такі вчені, як Мельник О.О., Луць В.В., Науменко О., Вітряньський В.В. та інші.

Мета статті – дослідити особливості форс-мажору в договорах контракції сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу. Поняття непереборної сили (*vis major, forse majeure, act of God*) існує вже тисячоліття й означає вищу силу, «божий промисел», подію, що перевершує за силою ті людські сили, які можна їй протиставити, а тому звільняє від відповідальності. Це поняття було відомо римському приватному праву класичного періоду, цивільному праву країн конти-

нентальної Європи, англо-американському цивільному праву [1, с.205].

У ч. 3 ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» [2] поняття «форс-мажор» і «обставини непереборної сили» зазначаються як тотожні.

У свою чергу, Вищий господарський суд України в Листі від 09.09.2001 № 01-2.2/279 зазначає, що поняття «форс-мажор» і «непереборна сила» не є тотожними, оскільки категорія непереборної сили включає в себе лише стихійні природні явища, тоді як категорія форс-мажору охоплює тільки скінченний список подій суспільного життя, які сторони на диспозитивних підставах визначають у договорі як право на звільнення від подальшого виконання зобов'язань [3].

Відповідно до абз. 1 ч. 1 ст. 617 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, сторона у договорі контрактації сільськогосподарської продукції, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили (стихійні лиха чи інші несприятливі умови виробництва сільгосп-продукції).[4].

Таким чином законодавець захистив виробника від негативних наслідків, пов'язаних з відповідальністю за невиконання чи неналежне виконання договору через обставини непереборної сили.

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» містить визначення обставин непереборної сили - обставини, що виникли внаслідок прийняття рішень законодавчого або нормативно-правового характеру, обов'язкових для суб'єктів аграрного ринку згідно із законодавством, або ті, що виникли внаслідок стихійного лиха, у тому числі пожежі, повені, посухи, заморозків, граду, землетрусу, військових дій або суспільних збурень, а також з інших обставин, які не могли бути керованими стороною договору (контракту), включаючи втрату врожаю або його частини внаслідок несприятливих погодних умов, раптового припинення поставки води, тепла, електроенергії, нафтопродуктів чи газу, не пов'язаного з несплатою їх вартості.[5].

Перелік обставин непереборної сили (форс-мажору) міститься також в п. 3.1. Регламенту засвідчення Торгово-промисловою

палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), від 15.07.2014 р. (далі – Регламент ТПП).

Згідно даного Регламенту форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили) (Force Majeure) - це надзвичайні та невідворотні обставини, які об'єктивно впливають на виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків за законодавчими і іншими нормативними актами, дію яких неможливо було передбачити та дія яких унеможлиблює їх виконання протягом певного періоду часу.[6]

Дія таких обставин може бути викликана:

- винятковими погодними умовами і стихійним лихом (сильний шторм, циклон, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, замерзання моря, проток, портів, перевалів, землетрус, блискавка, пожежа, посуха, просідання і зсув ґрунту, інші стихійні лиха тощо);

- обставинами, які неможливо було передбачити, та які відбуваються незалежно від волі і бажання заявника (загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи, але не обмежуючись, ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго), дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна, дія суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безлади, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, обмеження комендантської години, експропріація, примусове вилучення, захоплення підприємств, реквізиція, громадська демонстрація, блокада, страйк, аварія, протиправні дії третіх осіб, пожежа, вибух, тривалі перерви в роботі транспорту тощо);

- умовами, регламентованими відповідними рішеннями та актами державних органів влади, закриттям морських проток, ембарго, заборонаю (обмеження) експорту/імпорту тощо.

Як вбачається, зазначений вище перелік не є вичерпним, а отже, сторони, виходячи з предмету певного договору, можуть погодити визнання форс-мажорними конкретних обставин, не зазначених в Регламенті ТПП. При цьому обставини можуть бути визнані форс-мажорними, якщо вони відповідають певним кри-

теріям, не суперечать законодавству України та узгоджені сторонами в договорі, контракті, угоді як такі, що звільняють їх від цивільно-правової відповідальності.

Як вже зазначалося вище, настання форс-мажорних обставин є підставою для звільнення винної особи від відповідальності за невиконання (порушення) свого зобов'язання за договором, контрактом, угодою. Водночас настання форс-мажорних обставин має бути належним чином засвідчене (підтверджене), у відповідності до положень чинного законодавства України та умов договору, оскільки одна сторона договору може вимагати від іншої сплати штрафних санкцій (у випадку неналежного підтвердження або не підтвердження настання форс-мажорних обставин).

Сільське господарство є однією з найбільш непередбачуваних сфер діяльності, оскільки воно дуже залежить від погодних умов. Тому в договорі, стороною якого є сільськогосподарське підприємство, прописуючи перелік форс-мажорних обставин, особливу увагу варто приділити саме погодним умовам і стихійним лихам. До них можна віднести шторм, циклон, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, землетрус, блискавка, пожежа, посуха, просідання, зсув ґрунту тощо.

Характерними для виробників тваринницької продукції обставинами непереборної сили є епідемії, хвороби тварин, які не могли бути керованими виробником і які призвели до часткової чи повної втрати продукції.

Як і перелік обставин непереборної сили, так і порядок їх підтвердження погоджується сторонами безпосередньо в договорі. Найчастіше сторони передбачають, що засвідчення форс-мажорних обставин здійснює Торгово-промислова палата України (далі – ТПП України), оскільки саме цей орган уповноважений засвідчувати обставини непереборної сили з усіх питань договірних відносин, а також інших питань, зобов'язань/обов'язків, передбачених законодавчими, відомчими нормативними актами та актами органів місцевого самоврядування (п. 4.1. Регламенту ТПП).

Водночас, відповідно до ч. 4 ст. 219 Господарського кодексу України сторони зобов'язання можуть передбачити певні обставини, які через надзвичайний характер цих обставин є підставою

для звільнення від господарської відповідальності у випадку порушення зобов'язання через дані обставини, а також порядок засвідчення факту виникнення таких обставин[7]. Тобто законодавство України не забороняє сторонам договору обрати інший компетентний орган для підтвердження існування обставин, що містять ознаки форс-мажорних. Тому сільгоспвиробники за домовленістю між собою можуть передбачити в укладеному між ними договорі, що належним та достатнім доказом існування форс-мажорних обставин є документи, видані, скажімо: гідрометеорологічною установою (про погодні умови); Міністерством охорони здоров'я (щодо настання епідемії); Кабінетом Міністрів України (про заборону експорту та імпорту товарів); комісією з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій при обласній (районній) державній адміністрації (стосовно визнання подій чи їх наслідків надзвичайною ситуацією) тощо.

Однак варто звернути увагу на те, що у разі виникнення спору, і за умови відсутності в договорі погодженої норми, суди в переважній більшості випадків належним доказом настання обставин непереборної сили визнають тільки висновок/сертифікат ТПП України, вважаючи його єдиним належним та допустимим документом, який підтверджує виникнення форс-мажорів (зокрема, постанова Південно-Західного апеляційного господарського суду від 16.09.2019 р. у справі №923/1017/18)[8].

Отже, для того щоб сторонам договору контракції уникнути можливих негативних ситуацій у майбутньому, слід із самого початку визначитися, які саме обставини розглядатимуться як форс-мажорні, чим буде підтверджуватися (засвідчуватися) виникнення такої обставини, строки повідомлення іншої сторони про такі обставини, тощо.

1. О.О. Мельник *Поняття «Форс-мажор» у цивільному праві України/Трибуна молодого вченого //Юридичний вісник, 2016/1.*
2. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» №13. від 02.12. 1997 р. [Електронний ресурс]. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%92%D0%A0>
3. *Зауваження до Господарського кодексу: лист Вищого господарського суду України від 09.09.2001р. №01-2.2/279. [Електронний ресурс] / Вищий господарський суд України. – Режим доступу: <https://>*

xn--80aagahqwiyibe8an.com/gospodarskiy-sud-vischiy/09092001-279-zamechaniya-hozyaystvennotu328914.html

4. Цивільний кодекс України від 13.01.2003 р. №435- IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» №49 від 24.06.2004 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.
6. Регламент засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) №40(З)від 15.07.2014 р. [Електронний ресурс] / Торгово-промислова палата України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0040571-14>
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
8. Постанова Південно-Західного апеляційного господарського суду від 16.09.2019р у справі №923/1017/18. [Електронний ресурс] / Південно-Західний апеляційний господарський суд. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84255948>

Костів І.Я. Форс-мажор за договором контракції.

Стаття присвячена з'ясуванню сутності понять «форс-мажор» та «непереборна сила» а також особливостям звільнення від відповідальності сторін договору контракції сільськогосподарської продукції за невиконання чи неналежне виконання договору у зв'язку з обставинами непереборної сили.

Ключові слова: форс-мажор; непереборна сила; відповідальність; звільнення від відповідальності.

Костив И.Я. Форс-мажор по договору контракци.

Статья посвящена выяснению сущности понятий «форс-мажор» и «непреодолимая сила», а также особенностям освобождение от ответственности сторон договора контракци сельскохозяйственной продукции за неисполнение или ненадлежащее исполнение договора в связи с обстоятельствами непреодолимой силы.

Ключевые слова: форс-мажор; непреодолимая сила; ответственность; освобождение от ответственности.

Kostiv I.Ya. Force Majeure for contract agreement.

Agricultural production is an activity characterized by a high degree of risk. First of all it is caused by unpredictability of weather conditions and natural disasters. In addition, armed conflict in eastern Ukraine, annexation of the Crimea, strikes, industrial accidents - all these conditions affect the quantity and quality of products, as well as the timing of fulfillment of obligations.

Therefore, the topic of force majeure is extremely relevant to agricultural producers, as a basis for exemption from liability for failure or improper performance of the contract.

The onset of force majeure is the basis for the release of the guilty person from responsibility for non-fulfillment (breach) of its contractual obligation, tract, agreement. At the same time, the onset of force majeure must be duly certified (verified) in accordance with compliance with the provisions of the current legislation of Ukraine and the terms of the agreement itself, as one party to the contract may require the other payment of penalties (in case of improperly confirmed-whether or not confirmation of the occurrence of force majeure). List of circumstances of force majeure and their order confirmation is agreed by the parties directly in the contract. Often the parties assume that the evidence of force majeure The Chamber of Commerce and Industry of Ukraine implements the most serious circumstances

The article is dedicated to understanding “force majeure” and “excessive power” as well as to the specificities of the contract for the contractual contract for the non-negotiable settlement of the contract.

Therefore, in order to prevent the parties to the contractual contraction from possible negative situations in the future, it is necessary to determine from the outset what the circumstances will be considered as force majeure, what will confirm the occurrence of such circumstance, the timing of notification of the other party about such circumstances, etc.

Keywords: force majeure; out-of-strength; responsibility; ringing out of sight.

Мироненко І.В.

ЗЛОВЖИВАННЯ СУБ'ЄКТИВНИМ МАЙНОВИМ ПРАВОМ ЯК ПОРУШЕННЯ МЕЖ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ: ЗМІСТ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

УДК 349.41

<https://doi.org/10.15330/apiclu.51.39-49>

Постановка проблеми. Межі здійснення будь-якого суб'єктивного права, включаючи майнові права, обмежується законодавцем двома основними факторами: несуперечністю його законодавству (відсутністю порушень приписів правових норм), а також не порушенням прав і охоронюваних законом інтересів інших суб'єктів [1, с. 236-237].

Що стосується останнього, то складність полягає в тому, що, як свого часу відзначав О.Й. Покровський, “ми завжди своїми діями мимоволі спричиняємо іншим шкоду” [2, с. 118]. Відтак, постає питання, до якої міри подібне заподіяння шкоди (створен-